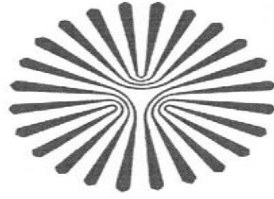

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتِ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتِ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتِ

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: آموزش محیط زیست
گروه: آموزش محیط زیست

عنوان پایان نامه:

بررسی اثرات فرهنگی و روانشناختی دوره های کوتاه مدت آموزش محیط
زیست در ضمن خدمت فرهنگیان به منظور مدیریت مصرف انرژی

هدی صادقی گلمگانی

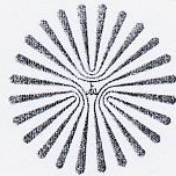
استاد راهنما:

دکتر سید محمد شبیری

استاد مشاور:

دکتر مریم لاریجانی

تابستان ۱۳۹۲

دانشگاه پیام نور استان تهران
تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش محیط زیست
هدی صادقی گل‌مکانی

تحت عنوان :

"بررسی اثرات فرهنگی و روانشناختی دوره های کوتاه مدت آموزش محیط زیست در
ضمن خدمت فرهنگیان به منظور مدیریت مصرف انرژی"

ساعت : ۱۰

تاریخ دفاع : ۱۳۹۲/۰۶/۳۰

درجه ارزشیابی : ...

نمره : ...

هیات داوران :

داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
استاد راهنما	جناب آقای دکتر سید محمد شبیری	رئیس	
استاد مشاور	سرکار خانم دکتر مریم لاریجانی		
استاد داور	جناب آقای دکتر محمد رضوانی		
نماینده گروه	جناب آقای دکتر محمد رضوانی		

شهر ری، جاده ورامین، سه راه
تقی آباد، انتهای خیابان شهید
عریخواری، ساختمان مرکزی
شهید دکتر چمران (شماره ۱)

کد پستی:

۱۸۶۵۸۶۵۳۹۹

تلفن:

۳۳۴۱۶۸۱۱-۱۲

سایت دانشگاه:

<http://teh-rey.pnu.ac.ir>

ایمیل دانشگاه

info@shahreyy.pnu.ac.ir

شهر ری، خیابان ابن بابویه،
ابتدای خیابان میر عابدینی،
پلاک ۹۰ ساختمان شیخ
صندوق (شماره ۲)

کد پستی:

۱۸۶۴۶۶۴۸۹

تلفن:

۳۳۳۸۹۹۶۴

۳۳۳۸۹۹۷۰

سایت دانشگاه:

<http://teh-rey.pnu.ac.ir>

ایمیل دانشگاه

info@shahreyy.pnu.ac.ir

اینجانب هدی صادقی گلمکانی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته آموزش محیط زیست گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

هدی صادقی گلمکانی

تاریخ و امضاء

اینجانب هدی صادقی گلمکانی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته آموزش محیط زیست گواهی می نمایم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

هدی صادقی گلمکانی

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات ، آزمایشات و نو آوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

شهریور ماه ۱۳۹۲

تقدیم به ساحت مقدس علی بن موسی الرضا (ع)

تقدیم به مادر پدر عزیزم

به مهربان ترین ها، به محکم ترین پهلوانه زندگیم، به آننا که با محبت بی دریشان و بارانهای های کرانهایشان همیشه مرا به بهترین مسیر هدایت می کنند.

این خدبرک پاسی کوچک به محبت های بیکران شاست.

تقدیم به همسر عزیزم

به همراه همیشگی ام در زندگی و به او که می نمودن این مسیر طولانی و رسیدن به موفقیت هایم فقط با بودن او در کنار او امکان پذیر است.

این خدبرک تقدیم به تو و به کتاب زیبای زندگی همیشگی مان

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس یگانه معلم هستی را و سلام و درود حق تعالی بر تمامی پویندگان طریق علم و معرفت آنانی که چراغ هدایت بندگان خدایند و بارعظیم رسالت هدایت و تربیت خلق الله را عهده دارند. در این جا بر خود لازم می دانم به مصداق حدیث شریفه ی "من لم یشکرالمخلوق لم یشکرالخالق" از کسانی که در این راه مرا یاری دادند سپاس گزار باشم.

پس سپاس و تقدیرم را صمیمانه تقدیم می دارم به:

استاد راهنما گرامی: جناب آقای دکتر سید محمد شبیری

که بی هدایت و راهنمایی ایشان، این پژوهش به سر منزل مقصود نمی رسید.

استاد مشاور گرامی: سرکار خانم دکتر مریم لاریجانی

که در تمامی مراحل پایان نامه حقیر را راهنمایی نمودند و هر لحظه در خدمت ایشان بودن

مساوی آموزش نکته ای جدید بود.

استاد داور گرامی: جناب آقای دکتر سید محمد رضوانی

که راهنمایی های ایشان باعث پربار شدن این کار گردید.

خانواده و همسر عزیزم

که همراهی همیشگی شان؛ درست مثل دمیدن نسیم بود؛ زیر بال های مشتاق پروازم.

همچنین

از اساتید محترم دانشکده روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد که در تهیه پروپوزال تحقیق کمک

شایانی نمودند و از جناب آقای فردوسی مکان که در تجزیه و تحلیل های آماری از راهنمایی های

ایشان بهره فراوان بردم و از مسئولین واحد تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان خراسان

رضوی، مسئولین و معلمین مقطع ابتدایی مناطق ۱ و ۶ و ۷ شهر مشهد که با کمک های خود در پر

کردن پرسش نامه ها در به پایان رسانیدن این پژوهش سهیم بوده اند سپاسگزاری می نمایم.

چکیده

سالانه بخش زیادی از منابع انرژی کشور به دلایلی همچون نا مناسب بودن فناوری، ارزان بودن انرژی و عدم دقت در مصرف از بین می‌رود. بنابراین اقدامات برای رفع مشکلات زیست محیطی و کاهش مصرف بی رویه انرژی جملگی از مواردی است که ضرورت اطلاع رسانی به مردم و بالا بردن ارتقا فرهنگ مصرفی جامعه و تغییر مثبت نگرش را بیان میکند. این امر میسر نمی‌گردد مگر از طریق آموزش همگانی و عمومی محیط زیست و انرژی. در واقع آموزش موجب ایجاد علاقه و حساسیت افراد نسبت به مسائل مورد نظر (مدیریت مصرف انرژی و به دنبال آن حفظ منابع طبیعی و محیط زیست) می‌شود. آموزش مهم ترین ابزاری است که می‌توان فرهنگ صحیح را به وسیله آن اشاعه داد و سبب تغییر نگرشها و رفتارها شد. امروزه، تأکید بسیاری بر ارائه اطلاعات سازمان یافته و منظم به معلمان در مورد صرفه جویی انرژی و نگرش سازی در مورد بهینه سازی مصرف انرژی وجود دارد. چرا که معلمان در افزایش سطح آگاهی و شناخت و تغییر نگرش دانش آموزان و افراد جامعه نقش به سزایی دارند.

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به روش نیمه تجربی بوسیله پیش آزمون و پس آزمون می‌باشد. در این تحقیق از پرسشنامه برای تعیین میزان اثرات فرهنگی و روانشناختی دوره های کوتاه مدت آموزش محیط زیست در ضمن خدمت فرهنگیان به منظور بهینه سازی مصرف انرژی در قبل و بعد از آموزش به صورت پیش آزمون و پس آزمون استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق را معلمان شرکت کننده در کلاسهای ضمن خدمت فرهنگیان در تابستان ۹۱ در نواحی ۱، ۶ و ۷ شهر مشهد تشکیل می‌دهند که با استفاده از فنون نمونه گیری اقدام به تعیین حجم نمونه گردید. روش خواندن به عنوان روش آموزش در بین سایر روشهای موجود انتخاب گردید. تجزیه و تحلیل داده ها با بکارگیری نرم افزار spss نسخه ۱۹ با استفاده از روش های آمار توصیفی، آزمون کای دو، آزمون t زوجی و تحلیل کوواریانس انجام گردیده است. نتایج حاصل از پرسش نامه سنجش روانشناختی حاکی از آن است که انحراف معیار پیش آزمون برابر ۱۱.۴۳ بوده که این مقدار در پس آزمون معادل ۶.۲۹ شده است، که بیانگر رشد تقریبی بعد روانشناختی معلمان در اثر اعمال آموزش های داده شده به آنها می‌باشد و نتایج حاصل از پرسش نامه سنجش ابعاد فرهنگی حاکی از آن است که انحراف معیار در پیش آزمون برابر ۷.۹۱ بوده که این مقدار در پس آزمون معادل ۴.۵۴ شده است که بیانگر بهبود ابعاد فرهنگی معلمان در اثر اعمال آموزش های داده شده به آنها می‌باشد.

لغات کلیدی: آموزش محیط زیست، مدیریت مصرف انرژی، اثرات فرهنگی و روانشناختی، دوره های ضمن خدمت

فرهنگیان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : کلیات تحقیق

۲	۱-۱. مقدمه
۴	۲-۱. بیان مساله
۷	۳-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق
۹	۴-۱. اهداف تحقیق
۹	۱-۴-۱. اهداف کلی
۹	۲-۴-۱. اهداف جزئی
۱۰	۵-۱. سوالات تحقیق
۱۰	۶-۱. قلمرو تحقیق
۱۰	۱-۶-۱. قلمرو مکانی
۱۰	۲-۶-۱. قلمرو زمانی
۱۰	۷-۱. تعاریف عملیاتی

فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق

۱۶	۱-۲. مقدمه
۱۸	۲-۲. یادگیری
۲۰	۳-۲. آموزش
۲۰	۴-۲. تعریف مفهومی آموزش
۲۰	۱-۴-۲. تعریف آموزش دهنده
۲۰	۲-۴-۲. تعریف آموزش گیرنده
۲۰	۵-۲. انواع آموزش ها
۲۱	۱-۵-۲. آموزش رسمی
۲۱	۲-۵-۲. آموزش غیر رسمی

۲۲	۶-۲. آموزش های ضمن خدمت
۲۳	۷-۲. آموزش و پرورش
۲۳	۸-۲. فرهنگ
۲۷	۱-۸-۲. فرهنگی شدن
۲۷	۹-۲. نگرش
۳۰	۱-۹-۲. تغییر نگرش
۳۲	۲-۹-۲. اهمیت نگرش
۳۵	۳-۹-۲. نگرش و ارزش
۳۶	۱۰-۲. روانشناختی
۳۶	۱۱-۲-مدیریت مصرف انرژی
۳۷	۱-۱۱-۲. انرژی
۳۸	۲-۱۱-۲. اهمیت انرژی
۳۹	۳-۱۱-۲. انسان و تامین انرژی
۳۹	۴-۱۱-۲. منابع انرژی
۳۹	۱-۴-۱۱-۲. انرژی های تجدید پذیر
۳۹	۱-۱-۴-۱۱-۲. انرژی خورشیدی
۴۰	۲-۱-۴-۱۱-۲. انرژی آب
۴۰	۳-۱-۴-۱۱-۲. انرژی باد
۴۰	۴-۱-۴-۱۱-۲. انرژی هیدروژن
۴۰	۵-۱-۴-۱۱-۲. انرژی بیوماس
۴۱	۶-۱-۴-۱۱-۲. انرژی زمین گرمایی
۴۱	۷-۱-۴-۱۱-۲. انرژی امواج و جزر و مد
۴۱	۸-۱-۴-۱۱-۲. انرژی هسته ای
۴۱	۲-۴-۱۱-۲. انرژی های تجدید نا پذیر

- ۴۲ ۵-۱۱-۲. ضرورت بهینه سازی مصرف انرژی
- ۴۲ ۶-۱۱-۲. تاثیر بهینه سازی مصرف انرژی بر محیط زیست
- ۴۳ ۷-۱۱-۲. عوامل ضرورت بهینه سازی مصرف انرژی
- ۴۳ ۸-۱۱-۲. نقش آموزش مسائل انرژی
- ۴۴ ۱-۸-۱۱-۲. آگاه سازی روش موثر در بهینه سازی مصرف انرژی
- ۴۴ ۹-۱۱-۲. بررسی وضعیت مصرف انرژی در ایران
- ۴۵ ۱-۹-۱۱-۲. پتانسیل موجود برای صرفه جویی انرژی
- ۴۵ ۱۰-۱۱-۲. اثرات مصرف انرژی بر محیط زیست
- ۴۶ ۱-۱۰-۱۱-۲. وقوع بحران انرژی
- ۴۶ ۲-۱۰-۱۱-۲. کاهش منابع آب
- ۴۷ ۳-۱۰-۱۱-۲. آلودگی آب
- ۴۷ ۱۱-۱۱-۲. برچسب انرژی
- ۴۸ ۱-۱۱-۱۱-۲. فواید استفاده از برچسب انرژی
- ۴۸ ۱۲-۱۱-۲. همایش های بین المللی در مورد انرژی
- ۴۹ ۱۲-۲. دیدگاه اسلام در مورد اسراف و فرهنگ مصرف
- ۴۹ ۱۳-۲. محیط زیست
- ۵۱ ۱-۱۳-۲. تعریف آموزش محیط زیست
- ۵۱ ۲-۱۳-۲. تاریخچه توسعه آموزش محیط زیست
- ۵۲ ۳-۱۳-۲. تاریخچه محیط زیست در ایران
- ۵۲ ۴-۱۳-۲. اهداف کلی آموزش محیط زیست
- ۵۳ ۵-۱۳-۲. ضرورت و اهمیت آموزش محیط زیست
- ۵۵ ۱۴-۲. پیشینه تحقیق
- ۵۵ ۱-۱۴-۲. تحقیقات و مقالات داخلی
- ۵۸ ۲-۱۴-۲. تحقیقات خارجی

فصل سوم : روش تحقیق

- ۶۱ ۱-۳. مقدمه
- ۶۲ ۲-۳. اهداف تحقیق
- ۶۲ ۳-۳. نوع تحقیق
- ۶۲ ۴-۳. روش تحقیق
- ۶۴ ۵-۳. جامعه آماری تحقیق
- ۶۴ ۶-۳. روش نمونه گیری و تعیین حجم نمونه
- ۶۵ ۷-۳. ابزار گردآوری اطلاعات
- ۶۶ ۸-۳. روایی پرسشنامه
- ۶۷ ۹-۳. پایایی پرسشنامه
- ۶۷ ۱۰-۳. روش آموزش
- ۶۷ ۱۱-۳. تهیه و تدوین محتوای آموزشی
- ۶۸ ۱۲-۳. شاخص سازی
- ۷۰ ۱۳-۳. تجزیه و تحلیل آماری

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل یافته ها

- ۷۲ ۱-۴. مقدمه
- ۷۲ ۲-۴. بررسی و تحلیل دموگرافی نمونه انتخابی
- ۷۲ ۱-۲-۴. جنسیت
- ۷۳ ۲-۲-۴. سن
- ۷۴ ۳-۲-۴. میزان تحصیلات
- ۷۵ ۴-۲-۴. رشته تحصیلی
- ۷۶ ۵-۲-۴. سابقه تدریس
- ۷۷ ۶-۲-۴. ناحیه آموزش و پرورش
- ۷۸ ۷-۲-۴. نوع مدرسه

۷۹	۴-۲-۸. محل سکونت
۸۰	۴-۳. بررسی توصیفی یافته های تحقیق
۸۱	۴-۳-۱. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با ابعاد فرهنگی
۸۴	۴-۳-۱-۱. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با بهبود نگرش
۸۵	۴-۳-۱-۲. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با تغییر رفتار
۸۶	۴-۳-۱-۳. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با پذیرش نقش مثبت
۸۸	۴-۳-۱-۴. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با افزایش ترویج و اشاعه
۸۹	۴-۳-۲. تحلیل توصیفی داده های مرتبط با ابعاد روانشناختی
۹۲	۴-۴. توزیع نرمال داده ها
۹۳	۴-۵. تحلیل استنباطی مرتبط با فرضیات تحقیق
۹۳	۴-۵-۱. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول تحقیق با آزمون t زوجی
۹۴	۴-۵-۱-۱. نتایج حاصل از آزمون فرضیه فرعی اول تحقیق با آزمون t زوجی
۹۴	۴-۵-۱-۲. نتایج حاصل از آزمون فرضیه فرعی دوم تحقیق با آزمون t زوجی
۹۵	۴-۵-۱-۳. نتایج حاصل از آزمون فرضیه فرعی سوم تحقیق با آزمون t زوجی
۹۵	۴-۵-۱-۴. نتایج حاصل از آزمون فرضیه فرعی چهارم تحقیق با آزمون t زوجی
۹۶	۴-۵-۲. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم تحقیق با آزمون t زوجی
۹۶	۴-۶. سایر یافته های تحقیق
<u>فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری</u>	
۱۰۳	۵-۱. مقدمه
۱۰۴	۵-۲. روش اجرای پژوهش به طور اختصار
۱۰۴	۵-۳. بحث و نتیجه گیری
۱۰۹	۵-۴. محدودیت های پژوهش
۱۱۰	۵-۵. پیشنهادات تحقیق
۱۱۲	۵-۶. فرصت های تحقیق

۱۱۳	منابع تحقیق
	پیوست ها
۱۱۷	پیوست ۱ - نمونه کامل پرسشنامه
۱۲۵	پیوست ۲ - کتابچه آموزشی
۱۳۳	پیوست ۳ - مجوز های مربوطه انجام تحقیق
	جداول:
۴۶	جدول ۱-۲. مقدار انتشار آلاینده های هوا در سال ۱۳۸۰ (تن)
۷۳	جدول ۱-۴. توزیع فراوانی جنسیت معلمان مورد آزمون
۷۳	جدول ۲-۴. توزیع فراوانی سن معلمان مورد آزمون
۷۴	جدول ۳-۴. توزیع فراوانی میزان تحصیلات معلمان مورد آزمون
۷۵	جدول ۴-۴. توزیع فراوانی رشته تحصیلی معلمان مورد آزمون
۷۶	جدول ۵-۴. توزیع فراوانی سابقه تدریس معلمان مورد آزمون
۷۷	جدول ۶-۴. توزیع فراوانی معلمان مورد آزمون در نواحی مختلف آموزش و پرورش
۷۸	جدول ۷-۴. توزیع فراوانی محل تدریس معلمان مورد آزمون
۷۹	جدول ۸-۴. توزیع فراوانی محل سکونت معلمان مورد آزمون
۸۲	جدول ۹-۴. توزیع فراوانی یافته های تحقیق
۸۳	جدول ۱۰-۴. شاخص های مرکزی و پراکندگی ابعاد فرهنگی
۸۴	جدول ۱۱-۴. توزیع فراوانی پاسخ های سوالات بهبود نگرش به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
۸۵	جدول ۱۲-۴. شاخص های مرکزی و پراکندگی بهبود نگرش به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
۸۵	جدول ۱۳-۴. توزیع فراوانی پاسخ های سوالات تغییر رفتار معلمان به عنوان مولفه

- ای از ابعاد فرهنگی
- ۸۶ جدول ۴-۱۴. شاخص های مرکزی و پراکندگی تغییر رفتار معلمان به عنوان مولفه
ای از ابعاد فرهنگی
- ۸۷ جدول ۴-۱۵. توزیع فراوانی پاسخ های سوالات پذیرش نقش مثبت از سوی
معلمان به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
- ۸۷ جدول ۴-۱۶. شاخص های مرکزی و پراکندگی افزایش پذیرش نقش مثبت از
سوی معلمان به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
- ۸۸ جدول ۴-۱۷. توزیع فراوانی پاسخ های سوالات افزایش ترویج فرهنگ مصرف
بهینه به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
- ۸۹ جدول ۴-۱۸. شاخص های مرکزی و پراکندگی افزایش ترویج فرهنگ مصرف
بهینه به عنوان مولفه ای از ابعاد فرهنگی
- ۹۱ جدول ۴-۱۹. توزیع فراوانی یافته های تحقیق از بعد روانشناختی
- ۹۲ جدول ۴-۲۰. شاخص های مرکزی و پراکندگی یافته های تحقیق از بعد
روانشناختی
- ۹۲ جدول ۴-۲۱. توزیع نرمال داده ها با بکارگیری آزمون کولموگوروف اسمیرنوف
- ۹۳ جدول ۴-۲۲. نتایج حاصل از آزمون t زوجی - بعد فرهنگی
- ۹۴ جدول ۴-۲۳. نتایج حاصل از t زوجی - بهبود نگرش به عنوان مولفه ای از ابعاد
فرهنگی
- ۹۴ جدول ۴-۲۴. نتایج حاصل از آزمون t زوجی - تغییر رفتار به عنوان مولفه ای از
ابعاد فرهنگی
- ۹۵ جدول ۴-۲۵. نتایج حاصل از آزمون t زوجی - پذیرش نقش مثبت به عنوان
مولفه ای از ابعاد فرهنگی
- ۹۵ جدول ۴-۲۶. نتایج حاصل از آزمون t زوجی - افزایش ترویج به عنوان مولفه ای
از ابعاد فرهنگی

- ۹۶ جدول ۴-۲۷. نتایج حاصل از آزمون t زوجی - بعد روانشناختی
- ۹۷ جدول ۴-۲۸. تحلیل کواریانس اثر بخشی متغیر های مستقل در ابعاد فرهنگی روانشناختی
- ۹۷ جدول ۴-۲۹. میانگین مشاهدات متغیر جنسیت
- ۹۸ جدول ۴-۳۰. تحلیل کواریانس اثر بخشی متغیر های مستقل در ابعاد فرهنگی روانشناختی
- ۹۸ جدول ۴-۳۱. میانگین مشاهدات متغیر میزان تحصیلات
- ۹۹ جدول ۴-۳۲. تحلیل کواریانس اثر بخشی متغیر های مستقل در ابعاد فرهنگی روانشناختی
- ۹۹ جدول ۴-۳۳. میانگین مشاهدات متغیر طبقه اجتماعی فرهنگی
- ۱۰۰ جدول ۴-۳۴. تحلیل کواریانس اثر بخشی متغیر های مستقل در ابعاد فرهنگی روانشناختی
- ۱۰۰ جدول ۴-۳۵. میانگین مشاهدات متغیر رشته تحصیلی
- ۱۰۱ جدول ۴-۳۶. تحلیل کواریانس اثر بخشی متغیر های مستقل در ابعاد فرهنگی روانشناختی
- ۱۰۱ جدول ۴-۳۷. میانگین مشاهدات متغیر سابقه تدریس
- ۱۰۶ جدول ۵-۱. مقایسه نتایج حاصل از بعد فرهنگی و روانشناختی
- ۱۰۷ جدول ۵-۲. مقایسه ابعاد فرهنگی پیش و پس از آزمون نمودارها:
- ۲۶ نمودار ۲-۱. پیچیدگی های فرهنگ
- ۷۳ نمودار ۴-۱. نمودار دایره ای جنسیت معلمان مورد آزمون
- ۷۴ نمودار ۴-۲. نمودار ستونی توزیع فراوانی سن معلمان مورد آزمون
- ۷۵ نمودار ۴-۳. نمودار ستونی توزیع فراوانی میزان تحصیلات معلمان مورد آزمون
- ۷۶ نمودار ۴-۴. نمودار دایره ای توزیع فراوانی رشته تحصیلی معلمان مورد آزمون

- ۷۷ نمودار ۴-۵. نمودار ستونی توزیع فراوانی سابقه تدریس معلمان مورد آزمون
- ۷۸ نمودار ۴-۶. نمودار دایره ای توزیع فراوانی معلمان مورد آزمون در نواحی مختلف آموزش و پرورش
- ۷۹ نمودار ۴-۷. نمودار دایره ای توزیع فراوانی محل تدریس معلمان مورد آزمون
- ۸۰ نمودار ۴-۸. نمودار دایره ای توزیع فراوانی محل سکونت معلمان مورد آزمون

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه

کره زمین محیط زندگی انسان، گیاهان و جانوران است که مدت‌های بسیاری است که در کنار هم زندگی می‌کنند. عدم تعادل گسترده محیط زیست زمانی آغاز شد که انسان مغرورانه خود را مالک مطلق محیط زیست تلقی نمود و با همین تصور به دخالت‌های ناآگاهانه و نابخردانه در تمام اجزاء محیط زیست دست زد (ذوالفقاری ۱۳۷۸). بروز پیامدهای این رفتار غیرمسئولانه بشر به صورت بحران‌های گسترده و عوامل تخریبی بی‌شماری از جمله: افزایش رو به رشد جمعیت، گسترش شهرنشینی، مصرف بی‌رویه انرژی، گسترش هزاران نوع سموم و ورود آن به اکوسیستم، افزایش و توسعه گازهای خطرناک در جو و بارش باران‌های اسیدی، بیابان‌زایی، تخریب جنگل‌ها و فرسایش خاک، آلودگی آب و خاک و انقراض گونه‌های گیاهی و جانوری، این سؤال را به ذهن متبادر می‌سازد که اگر انسان بر روی زمین وجود نداشت زمین چگونه بود؟ پژوهشگران جهانی براساس تحقیقات خود مدعی تخریب و تهدید محیط زیست به دست انسان هستند و همگی ادامه چنین وصفی را دیر یا زود موجب پدیدار شدن مصیبت مرگباری برای کره زمین و موجودات آن از جمله انسان می‌دانند. عامل مهم تخریب محیط زیست، انسان‌ها هستند و در حال حاضر اثر نیروی انسانی بر روی عوامل محیط زیست جهانی شده است.

از قرن گذشته با عنوان قرن بحران‌های زیست محیطی یاد می‌شود، دستاوردهای شگفت‌انگیز فن‌آوری‌ها در این قرن، طبیعت را بیش از هر دوره تاریخی دیگر مقهور انسان زیاده‌خواه قرن بیستم نموده است. با وجود این واقعیت که انسان بدون طبیعت به ادامه زندگی قادر نمی‌باشد، آلودگی محیط زیست به حدی رسیده که در واقع صنعتی شدن، زیست بوم بشر را به سوی نابودی می‌برد و سالانه مقادیر زیادی انرژی در بخش‌های مختلف کشور هدر می‌رود که با جلوگیری از این اتلاف می‌توان به گسترش ظرفیت واحدهای تولیدی کشور کمک نمود (ادوارد کالر، ۱۳۷۸).

رویکرد‌های صرفه‌جویی انرژی که در آغاز بحران نفتی در سال‌های ۱۹۷۳ غالباً فنی و اقتصادی بود، به تدریج بر نگرش و رفتار مصرف‌کنندگان انرژی تأکید کرد. پس از گذشت یک دهه، استراتژی‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی مورد توجه قرار گرفته و بیش از همه بر شناخت و آگاهی‌ها به عنوان پایه و اساس تغییر نگرش‌ها و رفتار مصرف‌کنندگان انرژی تأکید دارد. نگرش‌ها

یکی از علت های اصلی رفتار ما می باشند . اگر صرفه جویی مصرف انرژی را به عنوان یک رفتار در نظر بگیریم برای بررسی و ترغیب رفتار صرفه جویی انرژی در مصرف کنندگان می بایستی به بررسی نگرش ها و تغییر نگرش ها پرداخت. پس هر گونه تغییر در رفتارهای پایدار مستلزم تغییرات ابتدایی در نگرش هاست و هر گونه تغییر در نگرش، مستلزم افزایش شناخت و آگاهی و اطلاعات می باشد. نگرش دارای سه مولفه است؛ مولفه شناختی یا باورهای ما نسبت به صرفه جویی انرژی، مولفه ی عاطفی که علائق ما را دربرمی گیرد و عبارت است از علاقه مندی ما به صرفه جویی مصرف انرژی و مولفه ی رفتاری که بر رفتار ما تاکید دارد و آن عبارت است از رفتار صرفه جویانه که به مصرف کمتر یا استفاده صحیح و عاقلانه از وسایل انرژی بر تاکید می نماید(صفاری نیا، ۱۳۸۷).

بنابراین اقدامات برای رفع مشکلات زیست محیطی و کاهش مصرف بی رویه انرژی

جملگی از مواردی است که ضرورت اطلاع رسانی به مردم و بالا بردن آگاهی و ارتقاء فرهنگ مصرفی جامعه و تغییر مثبت نگرش را بیان می کند(صفاری نیا، ۱۳۸۲). این امر میسر نمی گردد مگر از طریق آموزش همگانی و عمومی محیط زیست و انرژی. در واقع آموزش موجب ایجاد علاقه و حساسیت افراد نسبت به مسائل مورد نظر (مدیریت مصرف انرژی و به دنبال آن حفظ منابع طبیعی و محیط زیست) می شود(کلایتون، ۱۳۹۰). در واقع آموزش مهم ترین ابزاری است که می توان فرهنگ صحیح را به وسیله آن اشاعه داد و سبب تغییر نگرش ها و رفتارها شد(عباسپور، ۱۳۸۲).

پژوهشگران معتقدند بهترین شیوه نهادینه کردن عادت های مثبت، آموزش، آن هم آموزش این عادت ها در مدرسه است. حفاظت از محیط زیست، عادتتی است که باید در مدرسه آموخته شود تا به یک باور ذهنی تبدیل شود این باور، دانش آموزان را موظف می کند تا از یگانه زیست گاهی که در آن زندگی می کنند به بهترین وجه ممکن پاسداری کنند. به عبارت دیگر بایستی آموخته های زیست محیطی به عمل تبدیل شده و در زندگی روزمره در رفتار فردی اجتماعی فرد بازتاب یابد.

پس باید دانش زیست محیطی را به فرزندانمان بیاموزیم تا نقش خود را در تخریب و آلودگی محیط زیست یا اتلاف منابع انرژی آن مشخص نموده و در جهت اصلاح رفتار خود بر آمده و از این طریق وجدان زیست محیطی آنها را همواره بیدار نگه داریم که در این راه معلمان نقش بسیار مهمی دارند.

۱-۲. بیان مسئله

سالانه بخش زیادی از منابع انرژی کشور به دلایلی چون مناسب نبودن فناوری، ارزان بودن انرژی و عدم دقت در مصرف از بین می‌رود (مقدس تفریسی، ۱۳۸۳). این امر موجب شده که علاوه بر کاهش منابع خدادادی انرژی کشور، موجب افزایش آلودگی و صرف هزینه‌های سنگین به منظور استحصال، تولید، انتقال و توزیع انرژی گردد. نتیجه آن، عدم امکان دستیابی به اهداف تعیین شده در چشم انداز ۲۰ ساله توسعه کشور خواهد بود. بر اساس سند چشم انداز ۲۰ ساله، آینده کشور تا سال ۱۴۰۴، به گونه ای ترسیم شده که «ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل». یکی از چالش‌های کنونی در دستیابی به اهداف این سند، تأمین انرژی مطمئن برای رشد اقتصادی پرشتاب است. این مشکل نه تنها در کشور ما بلکه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته هم سوی است (سبحانی نژاد، ۱۳۸۹). بدون شک، توسعه اقتصادی به عنوان یک رکن اساسی، در مجموعه سیاست‌های هر کشور مطرح می‌گردد و انرژی و منابع طبیعی عوامل اصلی و ضروری توسعه اقتصادی در هر جامعه ای است (بلک، ۲۰۰۲). رشد روزافزون جمعیت و وابستگی به انرژی و منابع طبیعی سبب روند رو به رشد مصرف انرژی از یک سو و افزایش مشکلات زیست محیطی حاصل از مصرف سوخت‌های فسیلی می‌شود (کلر، ۱۳۷۸). همچنین نبود الگوی مصرف منطقی موجب اتلاف سرمایه‌های ملی کشور خواهد شد. از این رو یکی از مهم‌ترین نیازهایی که مسئولان و کارشناسان را در کشور های مختلف جهان به خود مشغول داشته موضوع تامین انرژی طی سالهای آتی، بهینه سازی مصرف انرژی و بکار گیری از انرژی های تجدید پذیر به عنوان جایگزینی گریز ناپذیر برای نفت می باشد. این مسئله به خصوص با پیش بینی اتمام سوخت های فسیلی در آینده ای نه چندان دور، اهمیت دوچندان پیدا کرده است (صادقی، ۱۳۸۶). البته استفاده از انرژی های تجدید پذیر در جهان علیرغم قدمت آنها هنوز کاری نو می باشد و به لحاظ هزینه نیز توان رقابت با سیستم های سنتی و سوخت های فسیلی را در حال حاضر ندارد. بنابر این بهینه سازی مصرف انرژی در این میان از الویت بسیار بالا در راه کارهای صرفه جویی انرژی برخوردار است (فاتحی فر، ۱۳۸۳).